

УДК 330.142.211

К.М.Бондар, Н.В.Ревуцька

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНИХ МОЛОКОЗАВОДІВ

У статті досліджено основні проблеми молочної галузі, проаналізовано стан, тенденції та перспективи розвитку ринку сухого молока, визначено пріоритетні напрямки інвестування молокопереробних підприємств як основи трансформації їх діяльності.

Ключові слова: ринок сухого молока, інвестиції, фінансовий лізинг; трансформація діяльності.

В статье исследованы основные проблемы молочной отрасли, проанализировано состояние, тенденции и перспективы развития рынка сухого молока, определены приоритетные направления инвестирования молокоперерабатывающих предприятий как основы трансформации их деятельности.

Ключевые слова: рынок сухого молока, инвестиции, финансовый лизинг; трансформация деятельности.

The problems of dairy industry and prospects of milk powder market are considered in the article. The priority investment directions of dairy plants as a basis of their transformation of business are defined. In the article authors identified the main problems of dairy industry, analyzed the state, trends and prospects of development of milk powder market, defined priorities for investment in terms of business transformation of dairy plants. The authors also analyzed competition, exports and imports of dried milk, examined trends in the global milk powder market. Based on the research the expediency of investing in the production of dried milk was defined. The results of the research suggested measures to improve the competitiveness of domestic dairy enterprises.

Key words: milk powder market, investments, leasing, transformation of business.

Молочна галузь є однією з провідних у структурі харчової промисловості України, проте рівень використання виробничих потужностей молокопереробних підприємств є невисоким і коливається від 25 до 35% залежно від виду продукції. Слабка інноваційна спрямованість інвестицій призводить до нагромадження фізично і морально зношеного устаткування, що, в свою чергу, проявляється у низькій продуктивності, зниженні якості й втраті конкурентоспроможності.

Постановка проблеми. *До основних проблем молочної галузі слід віднести:*

- низьку якість сировини, що негативно впливає якісні параметри виробництва молочної продукції та загострює проблему її збуту, особливо на зовнішньому ринку;

- застаріле технологічне оснащення молокозаводів;

- відсутність стандартів на молочну продукцію, які б відповідали вимогам європейського рівня;

- недостатній захист споживачів від неякісної продукції (високого вмісту речовин, шкідливих для здоров'я людини тощо).

Важливими завданнями для молокозаводів є вирішення питання щодо якості й кількості сировини та вибір пріоритетних напрямків інвестиційної політики. Привабливою сферою для інвестування є ринок сухого молока (далі - РСМ), який на сьогоднішній день відчуває тиск попиту, і як наслідок, - підвищення цін на сухе молоко. Наявність в Україні потенціалу у сфері виробництва молока і молочної продукції, особливо в умовах підвищення світового попиту, дозволяє розглядати країну як достатньо перспективну платформу для нарощування випуску зазначеної продукції, передусім, з метою її експорту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню питань розвитку та функціонуванню молочної галузі присвячені праці таких науковців як П.Т. Саблук, М.К. Пархомиць, В.П. Котков, С.В. Захарін, Т.Л. Мостенська, В.І. Бойко, М.М. Ільчук та інші.

Виділення невирішеної проблеми. Однак, вирішенню проблем та обґрунтуванню перспектив розвитку ринку сухого молока в умовах трансформації діяльності вітчизняних підприємств приділено недостатньо уваги.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні інвестиційних перспектив розвитку ринку сухого молока в умовах трансформації вітчизняних молокопереробних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Актуальними проблемами молочної промисловості є зменшення поголів'я великої рогатої худоби (далі – ВРХ) та низький рівень якості сировини, що обумовлений захворюваннями тварин, неповноцінним забезпеченням кормами, недостатнім рівнем технічного обладнання та технології виробництва. Однією з основних причин зменшення поголів'я ВРХ є низька ефективність молочного скотарства, що спричинена ліквідацією у 90-ті роки крупних сільськогосподарських господарств, а у їх складі – тваринницьких ферм, рис.1. Внаслідок цього рентабельність виробництва молока значно знизилась [2].

На даний момент стандарти молока в Україні вкрай низькі. Вітчизняний перший татунок – це другий в Росії і третій-четвертий у Європі. Молочні стандарти в Україні допускають рівень забруднення бактеріями і мікроорганізмами в кілька разів вищий, ніж прийнятий у ЄС, а вміст бактерій у молоці другого татунку може перевищувати рівень, допустимий у ЄС, у 3 тис. разів. Це пов'язано з тим, що близько 80 % молока виробляється в господарствах населення і відноситься до другого татунку. Зазначимо, що у країнах ЄС 95 % молочної сировини, яка надходить на переробку – вищого татунку. А от на вітчизняних молокопереробних підприємствах прийняте молоко визнають як продукцію першого татунку, незважаючи на його реальну якість. Низька якість українського сухого молока призводить до складнощів збуту на світовому ринку. Крім того, виробникам складно запропонувати вигідні ціни для трейдерів у зв'язку з високими закупівельними цінами на сировину в країні.

Молочна галузь України до 2008 р. стрімко розвивалася, незважаючи на скорочення кількості працюючих молокозаводів. Причиною негативних тенденцій стала несприятлива кон'юнктура ринків молочної продукції, викликана світовою фінансовою кризою та особливо гострими кризовими явищами безпосередньо в економіці України (рис.2). Зниження обсягів виробництва молока відбулося переважно через скорочення ВРХ, подорожчання кормів і паливно-мастильних матеріалів.

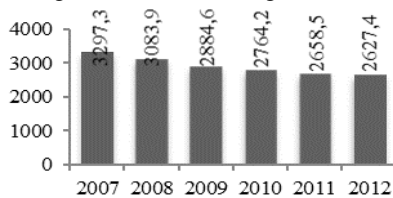

Рис. 1. Поголів'я корів в Україні 2007-2012 рр., тис. голів

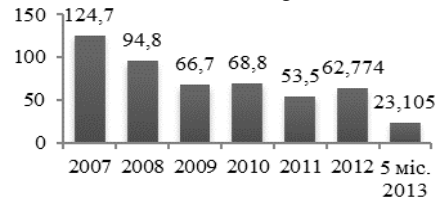

Рис.2. Динаміка виробництва сухого молока й вершків в Україні в 2007-2013 рр., тис. тонн

У 2000-х рр. Україна стабільно входила до десятки найбільших світових виробників сухого молока, але за останні п'ять років, за даними ЄБРР, країна

опустилася на 20-е місце. У 2012 р. обсяг внутрішнього РСМ склав 40 тис. т., що на 23% вище аналогічного показника 2011 р. На внутрішньому ринку РСМ переважає вітчизняна продукція. У 2012 р. її частка склала 87,7 %, що на 11 % менше, ніж у 2008р. Такі зміни пов'язані, з тим, що дана галузь є експортно-орієнтованою і залежить від кон'юнктури світового ринку. На сьогоднішній день українське молоко втратило свою конкурентоспроможність на зовнішніх ринках, оскільки ціна сировини для його виробництва знаходиться на одному рівні із ціною в країнах ЄС, де якість сухого молока значно вища [1].

Обсяг імпорту сухого знежиреного молока (далі - СЗМ) в 2009 р. в Україну зріс в 53 рази в порівнянні з 2008 р. Такий сплеск імпорту виявився разовим, але все ж простежується тенденція зростання імпортих поставок даної продукції. Так, в 2012 р. було завезено 3,4 тис. т СЗМ, що на 85,7% більше, ніж у попередньому році.

Серед постачальників сухого знежиреного молока в Україні основними є виробники з США, Польщі, Литви та Франції. Основним імпортером в 2012 році було ТОВ «Агропродекспорт» (71 %), кондитерська корпорація «Рошен» імпортувала близько 24% сухого молока.

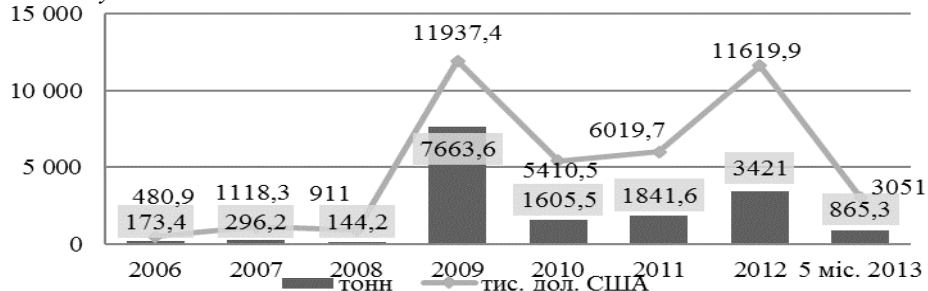

Рис. 3. Динаміка імпорту сухого знежиреного молока в Україну в 2006-2013 рр., т, тис. дол. США

Обсяги експорту сухого знежиреного (далі - СЗМ) молока з України поступово відновлюються після кризи, рис.4. У 2012 р. було вивезено 26,2 тис. т СЗМ, що на 17,5 % більше, ніж у 2011 р., але на 59 % менше, ніж у 2006 р., рис.3 [3]. Очікується, що експортний ринок СЗМ відчує тиск попиту над пропозицією. Засуха в Новій Зеландії (більше 20 % світового експорту СЗМ) і зростаючі потреби Китаю (приблизно 20% світового імпорту СЗМ) сприятимуть даній тенденції. З урахуванням річного обсягу ринку СЗМ на рівні 1,6-1,7 млн. т, нестача може скласти до 100 тис. т.

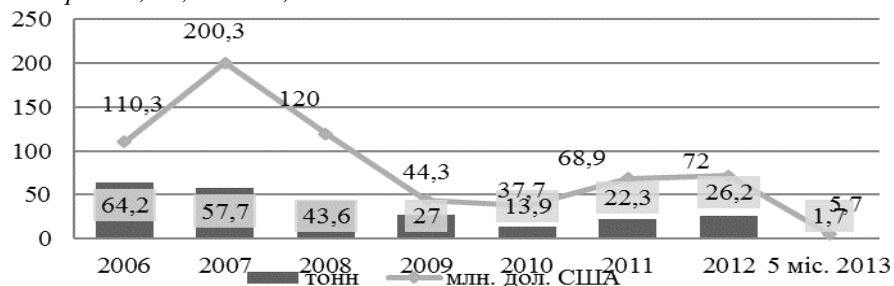

Рис. 4. Динаміка експорту сухого знежиреного молока з України в 2006-2013 рр., тис. т, млн. дол. США

На сьогоднішній день рівень конкуренції серед молочних компаній високий. Серед гравців РСМ слід виділити наступні підприємства: холдинг «Молочний Альянс», ЗАТ «Галичина», «Західна Молочна Група», ПАТ «Ічнянський завод сухого молока та масла», ПАТ «Жашківський маслозавод», «Бель Шостка Україна», ЗАТ «Бершадьмолоко», «Березовський молочний завод», ДП «Старокостянтинівський молочний завод», Пирятинський сирзавод, ПАТ «Звенигородський сироробний комбінат».

Світовий РСМ в середині червня 2013 р. мав різноспрямовані тенденції, але в порівнянні з місяцем раніше ціни продовжували демонструвати ріст. Вище згадані тенденції позначилися й на вітчизняному РСМ. Сухе молоко за даний період виросло в ціні на внутрішньому ринку на 6,67%, до 34-38 грн/кг. На експортному ринку діапазон цін склав 3550-4500 дол. США/т (ріст 7,33%) [1].

Підвищення світових цін на молокопродукти аналітики міжнародних організацій схильні розглядати також як симптоми ширших структурних змін молочного ринку. Урбанізація і вищі доходи змінюють харчові раціони населення країн, що розвиваються, в бік збільшення споживання не лише масла й сирів, але й сухого молока, яке має різноманітніше використання. Ці тенденції підкріплюються удосконаленням каналів збуту молочної продукції і розвитком відповідних державних програм у ряді країн [4].

Аналіз проблем молочної галузі та стану ринку сухого молока України дає підстави стверджувати про складність умов функціонування підприємств молокопереробного комплексу та потребу трансформації їх діяльності у напрямку змін ланцюга створення цінності кінцевої продукції. Основним чинником зниження рівня конкурентоспроможності підприємств як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринку є якість молока-сировини, що прямо пов'язана із якістю продукції молокопереробних підприємств.

Україна має довгостроковий потенціал збільшення експорту сухого молока в 7-10 разів, який базується на родючих землях, нарощуванні поголів'я ВРХ і зростанні ефективності (показник середнього надою від однієї корови на підприємствах України за підсумками 2012 р. склав 4,65 т, а досягти можна 9-12 т). США, Австралія, Нова Зеландія, як світові лідери, не можуть задовольнити наростаючий попит, збільшивши випуск молока, через посушливі періоди, обмеженість розмірів репродуктивного стада й відсутність вільних посівних площ (посівні площі використовуються для виведення біосировини).

З найбільш перспективних напрямків інвестиційної політики, що мають на меті підвищення конкурентоспроможності продукції, є будівництво сучасних тваринних ферм та встановлення на молокозаводах обладнання для якісної переробки цільного молока.

Членство в СОТ спонукає молокопереробні підприємства до пошуку економічно вигідних інвестиційних ресурсів, джерелами яких можуть стати наступні: продаж власних цінних паперів, направлення частини нерозподіленого прибутку в розвиток підприємства, банківський кредит та фінансовий лізинг.

На сьогоднішній день фінансовий лізинг є найпривабливішим інструментом оновлення матеріально-технічної бази, характеризується низкою переваг: з обігу не вилучаються значні суми коштів, які необхідні для придбання основних фондів, економія витрат порівняно з банківським кредитом, гнучкість в здійсненні платежів. Даний метод фінансування має значні переваги перед кредитом, оскільки у вітчизняних

лізингових компаній авансовий платіж становить лише 20–40% вартості обладнання та у лізинг надається ліквідне обладнання, що не потребує гарантій повернення коштів лізингоотримувачем. Тобто лізинг дає можливість заощадити кошти на початкових стадіях реалізації інвестиційних проектів. В якості об'єктів лізингу може виступати обладнання, транспортні засоби і продуктивна худоба. Це допоможе молокопереробним підприємствам створити власні сировинні зони та підтримати таким чином виробників молока [5].

Висновки. З метою забезпечення конкурентоспроможності підприємства, найповнішого використання сприятливої кон'юнктури світового ринку необхідно форсувати розвиток виробництва сухого молока відповідно до сучасних вимог, підвищувати якість кінцевої продукції, здійснювати агресивну зовнішньоторговельну політику заміщення традиційних експортерів в умовах перевищення попиту над пропозицією продукції та зростання цін на неї, а також освоювати нові зростаючі ринки, передусім, країн Близького Сходу і Північної Африки.

Підприємства молочної промисловості повинні приділяти особливу увагу розвитку власних молочних господарств, вдосконаленню технологічних процесів виробництва і реалізації продукції, модернізації техніко-технологічної бази. Таким чином, основою трансформації їх діяльності є розширення ланцюга створення цінності за рахунок інтеграції елементів виробництва якісної сировини. Керівництву таких підприємств необхідно вивчати досвід інноваційного оновлення провідних країн. Економічно вигідним джерелом інвестиційних ресурсів для молокопереробних підприємств служить фінансовий лізинг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інформаційно-аналітичний портал про молоко і молочне скотарство. [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.milkua.info
2. Лисюк В.М., Чмута А.В. Перспективи і напрямки розвитку ринку молочної продукції [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ekhp/2011_2/st15.pdf
3. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
4. Саблук П.Т. Аграрний сектор України: інституційні засади подальших трансформацій. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/venu/2011_2/47.pdf
5. Харківський Д.Ф., Миронюк Т.І. Підвищення ефективності інвестиційного розвитку молокопереробних підприємств. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://masters.donntu.edu.ua/2011/iem/menzhunova/library/article1.htm>